

Від патерналізму до прямого батьківства

о.д-р Михайло ДИМИД

Питання главенства Української Греко-Католицької Церкви не є новим. Воно триває вже від часів Климентія Смолятича. Його вибрали на митрополита і благословили на отцівство київської церковної одиниці, щоб таким чином відрізнитися від Константинополя. Так само ми бачимо в артикулах Берестейського синоду, який приготував “порозуміння” з Римом із 1596 року, що роль митрополита Київського відзначається окремою увагою. Ця увага прикута до того, хто потім має керувати цією Церквою, яка бажає ввійти в сопричастя з першим серед наслідників апостолів Римського патріарха. Так не сталося, бо не навчилися наші розрізняти бажання і реалії, а ці останні були такими: Рим не визнавав їх окремою Церквою, ані митрополита як окремого батька цієї вже тоді 600-літньої християнської родини.

Визнавати Папу Римського Главою Римської Церкви природно з точки зору історії Київської Церкви. Практично завжди так і було. Тут не обов’язково були потрібні зовнішні ознаки такого сопричастя. Так само як інша частина Церкви піддавалася під іншого патріарха – московського. З погляду тієї ж історії часто бракувало духовного батька, який би радше об’єднував свій нарід, замість того, щоб мірилом своєї влади вибирати різні центри християнства. Навіть трохи дивно, що українці не змогли зрозуміти важливості для свого власного духовного розвою перш за все будувати внутрішню єдність довкруги одного глави, а потім рівнятися на іншого. А довкола себе бачимо росіян, вірменів, грузин, болгарів, румунів, навіть поляків, які строго дотримуються принципу: спочатку внутрішня єдність та її духовна міцність, а вже потім – праведні догмати.

На думку всіх греко-католицьких верховних архієпископів ХХ століття, немає основних різниць між ними і православними, і вони є ідентичними з православними. Якщо ці слова серйозно сприйняти і якщо добре проаналізувати різні поважні непорозуміння між Патріярхами Йосифом і Мирославом Іваном та Римським управлінням, то не можна оминати питання відносин Папи Римського і Верховного архієпископа чи Патріярха всіх українців. Неможливо в природі, щоб один і другий був їхнім батьком. Ствердження такого факту аж ніяк не заперечує першенства Римського архієрея, яке може і повинно бути таким за умови, що батьком Української Церкви залишається син цієї ж землі, в якій ця структура воплотилася завдяки Духові Святому.

Чи це новий погляд на відносини Української Церкви із Римським Апостольським Престолом? Не знаю, однак він напевно спричинений II Ватиканським собором. Відтоді стало ясно, що, наприклад, усі східні Церкви мають таку саму гідність, як і Римська Церква. Так само почали відкидати термін “обряд” стосовно таких, як ми, а вказувати на дійсну нашу природу через слово “Церква”. Так ми не стали вже “обрядом” у Католицькій Церкві, який можна міняти, як плащ, залежно від потреб; ми утвердилися як своєсправна Церква зі своїм Батьком і Главою. Це в свою чергу мало б наблизити до того, що нас потрібно радше класифікувати як православних в сопричасті з Римом (за артикулами Берестейського синоду) і ми повинні чути щонайменше частиною Київської розділеної митрополічної Церкви.

Це можна сприйняти, тільки живучи в Україні і переживаючи Боже слово на цій землі. Цього не можна зрозуміти, будучи під впливом централізаторської бюрократичної машини Римського управління, яке має своє бачення Церкви та світу і яке, навіть з доброї волі, диктує свої методи євангелізації світу. Прикладом цього може для нас бути питання “визнання” патріярхату УГКЦ, чи “проблема Закарпаття”, чи питання двох конкуруючих “католицьких” Церков: одна з універсальною юрисдикцією, а друга під строгим контролем Римського управління. Не говорю я про очевидні принизливі канони Кодексу, що його написав відомий римоцентрист Іван Жужек і проголосив Римський архієрей для східних Церков без їхньої на це повної згоди.

Як це добре зрозуміли мелхіти – греко-католики Антіохійської поділеної Церкви, – тут треба чіткості. Вони чітко визначилися щодо основних моментів: насамперед внутрішня єдність із православними братами, один символ віри, один патріярх, стремління до сопричастя, а не підданства. Так само й Київська Церква та її сини і дочки не зломлять ніяких присяг і не потопчуть ніяких догматів, коли захочуть бути членами Вселенської Церкви через своє незалежне існування як окрема Церква, яка буде так само в сопричасті і з Римським Престолом, і з Царгородським, Єрусалимським, Антіохійським, Московським, Ечміязінським та іншими.

Легітимним є прохання не замінювати нам нашого Главу і Батька іншими, не нашими патріярхами. Вони – патріярхи – між собою повинні би мати братерські відносини, які виявлятимуть почуття самих Церков. Вони

– патріярхи – шануватимуть першого між собою – патріярха Риму і йому висловлюватимуть свої тривоги та радості, розповідатимуть йому про свої місійні подвиги та домовлятимуться, як краще поширювати благовість, але питання власного батьківства не чіпатимуть, бо воно приводитиме до непорозуміння, яке існує нині в Церкві щодо невідповідного трактування Петрового служіння не тільки серед “схизматиків”, а й серед багатьох послідовників і прихильників. Якщо добре зрозуміти мову Римського управління, то слова не дуже поширеної енцикліки “Щоб усі були одно” (заклик переглянути питання служіння єдності Римського єпископа) якраз спричинені необхідністю думати серйозно про єдність із перспективи вселенської, яка не конечно приходить із Риму, про що упродовж історії неодноразово свідчив Дух Святий.

Тільки з любови до Римської Церкви можна мислити такими категоріями. Лише такий підхід допоможе відновити довіру між Церквами, які перебувають зараз у сопричасті з Римом. Така довіра, якщо з’явиться, буде найкращою рекламою першенства Римського архиєрея: не умовного, а дійсного серед усіх Церков, які в собі носять елементи правдивої Церкви.

Раджу не боятися цієї перспективи і прискріпливіше простудіювати думки Патріярха Йосифа (Сліпого), який мав загально відоме бачення універсального управління і прямого батьківства (коли перебував у Львові, у Москві і на засланні) і який зробив значні якісні кроки під впливом

II Ватиканського собору і на численних при цій нагоді зустрічах із різними представниками Церков світу. Про це треба нам писати і думати, щоб зрозуміти, як перейти від згйдливого “уніятсва”, що вказує на безправне лідданство і вичерпання власного богослов’я, залишаючи зовнішню форму “обряд”, до стану “сопричастя”, яке передбачає власне бачення Церкви і способу євангелізації свого народу і довколишнього світу.

Через те Патріярха Йосифа шануємо не тільки ми, а й ті ж мелхїти, які про цю еволюцію написали в своєму офіційному виданні “Le Lien” (січень-березень 2003 року). Через те Патріярха представляли – найбільше свої – як схизматика, невірного Римському архиєреєві, коли сам Іван Павло II назвав його боротьбу “правильною”. Через те Заповіт Патріярха Йосифа завжди актуальний, він нам пропонує таку версію Церкви, в якій Батьком буде патріярх Києво-Галицький і всієї Русі: “Всі ми, католики і православні, боремося за востання нашої Церкви.. Отож заповідаю вам усім: просїть Всемогучого Бога, щоб Він допоміг нам завершити нашу тугу за єдністю і наші змагання за церковне з’єдинення у здвигненні патріярхату Української Церкви!”.

о.д-р Михайло Димид – директор Інституту канонічного права УКУ (Львів), канцлер Львівської архиєпархії.